

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНІ ОБРИСИ ПАРАДИГМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ШЛЯХУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПЕЦСЛУЖБИ

Анотація. У статті розкриваються предметно-практичні проблеми осмислення, спрямовані на вдосконалення оперативно-розшукового законодавства України. Стаття є комплексним дослідженням теоретичних, методологічних та практичних засад оперативно-розшукової діяльності Служби безпеки України як складової частини забезпечення безпеки людини, суспільства та держави. Автором сформульовано й обґрунтовано концептуально важливі для оперативно-розшукової теорії та практики забезпечення державної безпеки України поняття і висновки, які відмінні від прийнятих у теорії раніше. Зокрема, з позицій історичного та практичного підходу сформульовано розуміння оперативно-розшукової діяльності спецслужби як феномену юридичної діяльності, спрямованого на захист основ національної безпеки держави. З'ясовано, що оперативно-розшукова діяльність Служби безпеки України, відповідно до суб'єкт-об'єктних відносин трансформується в її різні організаційні форми.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, організаційна форма, оперативна діяльність, контррозвідувальна діяльність, спецслужба, негласність, Служба безпеки України.

Постановка проблеми. Зміна підходів до функціонування Служби безпеки України (далі – СБ України) відповідно до рекомендацій щодо критеріїв організації та діяльності спецслужб, наданих Парламентською Асамблеєю Ради Європи (ПАРЄ) №№ 1402 (1999), 1466 (2005), 1713 (2005), 1713 (2005), 1755 (2010) [1], вимагає зміну підходів відомства і до здійснення оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). Означений вектор зрушень потребує формування новітньої парадигми (дав.-гр. *παράδειγμα*, *paradeigma* – приклад, зразок – визнані науковим співтовариством досягнення, що надають йому на деякий час модель постановки проблеми та її вирішення) [2, с. 11] теорії та практики ОРД СБ України. Крізь призму стандартів Європейського суду з прав людини парадигма ОРД української спецслужби не повинна відбиватися з напряму основних прав і свобод в Хартії Європейського Союзу. Виникненню небажаної дисперсії внаслідок можливих відхилень від обраного європейського правозастосовного шляху очікувано запобігатиме нове предметно-практичне наповнення парадигми ОРД СБ України за умови розмежування або позбавлення відомства невластивих функцій [3].

Які предметно-практичні обриси приймає відомча парадигма ОРД сьогодні? Якщо зовнішні обриси, контури (лат. *forma*) ОРД СБ України, іншими словами, організаційна форма прояву змісту сучасної відомчої ОРД змінюється під євроінтеграційним впливом, то повинна змінюватися й інша сторона реальності – зміст оперативно-розшукової діяльності національної

спецслужби, т.я. форма (далі за текстом курсивом виділено автором) як спосіб існування та вираження різних модифікацій змісту є філософською категорією. Саме, як і зміст – визначаюча сторона цілого, сукупність її частин також є категорією філософською [4, с. 519–521]. Через встановлення компонентів змісту сучасної ОРД – єдності обов'язкових і допоміжних елементів, зв'язків і відносин [5, с. 97] можна розвинути сутнісну збагаченість оперативно-розшукової діяльності та предметно-практичні обриси її парадигми.

Із набуттям чинності КПК України 2012 року [6] в системі Служби як правоохоронного органу спеціального призначення [7] з'являються нові праці, які розкривають ставлення науковців до сучасного теоретико-прикладного наповнення відомчої парадигми ОРД. Їх більшість сприймає оперативно-розшукову діяльність як таку, що покликана обслуговувати діяльність кримінально-процесуальну. Ця точка зору зумовлюється сталою позицією деяких вітчизняних фахівців і зарубіжних експертів до поглинання ОРД кримінально-процесуальною діяльністю [8].

Як і в системах інших силових відомств Української держави, наукові доробки з формування парадигми теорії та практики оперативно-розшукової діяльності СБ України спостерігають існування т. зв. конфлікту парадигм ОРД, тобто різних думок науковців із суміжних галузей юридичних наук: теорії кримінального процесу, кримінології, криміналістики тощо [9]. Разом із тим у відомстві знаходить обриси перехідна парадигма проактивної ОРД щодо забезпечення безпеки держави та прав і свобод людини на основі принципів конспіративності та наступальності в здобуванні фактичних даних про латентні злочини. Теоретичним обґрунтуванням зазначеного стали праці О.А. Білічак, С.Г. Гордієнка, О.Д. Довганя, В.В. Крутова, І.І. Мусієнка, В.А. Некрасова, В.Г. Пилипчука, П.С. Підгайного, М.Л. Погребицького, І.В. Сервецького, В.С. Сідака, М.П. Стрельбицького, М.О. Шиліна, В.А. Яценка та ін.

Водночас ми не знайшли відкритих робіт, що відбивають сучасну оперативно-розшукову діяльність національної спецслужби як систему взаємообумовлених сутнісних і необов'язкових елементів, зв'язків і відносин, процесів і процедур, які властиві лише їй – ОРД СБ України.

Мета статті – предметно-практичне визначення теоретичних передумов формування парадигми теорії та практики оперативно-розшукової діяльності СБ України на різних етапах розвитку нашої держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо наукові здобутки із зазначеної проблематики через призму історіографічного аналізу праць, що розкривали погляди вчених на зміст об'єкта, предмета теорії та практики оперативно-розшукової діяльності СБ України.

У літературі досить широко освітлено теорію наукових революцій та думки вчених про її циклічний характер розвитку, зокрема щодо т.зв. циклів Т. Куна [2, с. 80], а саме нормальної науки (нове відкриття пояснюється пануючою теорією), екстраординарної (кризової) науки (поява нез'ясованих фактів породжує безліч протиборчих наукових шкіл) та наукової революції з формуванням нової парадигми – сукупності фундаментальних наукових, уявлень і термінів, що приймається більшістю членів наукового співтовариства [2, с. 244].

Звертаючи увагу на генезу оперативно-розшукової діяльності органів державної безпеки як науки, галузі знань та різновиду юридичної діяльності, маємо говорити про два її періоди зачаткування й розвитку: т.зв. нелегітимний (складається з двох історичних відрізків — імперського і радянського) та легітимний (охоплює два етапи: 1992–2002 рр. і до 2012 р. (1) та з 2012 р. по теперішній час (2)). При цьому збігання початку легітимного періоду із з'явленням у 1992 р. в українському законодавстві оперативно-розшукової діяльності як правової норми-дефініції [10] є достатньо умовним, оскільки ще в прийнятих з 1958 р. «Основах кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік» (ст. 29. Дізнання) уперше згадувалися (на мові оригіналу) «оперативно-розсыскные меры». А саме — «<...> на органы дознания возлагается принятие необходимых оперативно-розсыскных мер в целях обнаружения признаков преступления и лиц, их совершивших <...>» [11]. Також у введеному в дію з 1961 р. КПК України законодавець не менш восьми разів посилався на оперативно-розшукову діяльність, оперативно-розшукові заходи (ОРЗ) та згадав оперативно-розшукові дії (ст. 43-1. Підозрюваний) [12].

Філософська антропологія допомагає визначитись із сутнісним початком ОРД, шукати відповідь: що є оперативно-розшукова діяльність та яке місце вона займає у професійній діяльності органів держбезпеки?

У пізнанні ОРД на будь-якому із запропонованих вище двох історичних періодів виділяємо два основних підходи через гносеологію та онтологію, розглядаючи ОРД у розвитку як певний процес та соціальне явище. Відслідкуємо ланцюг причин і наслідків, для чого розглянемо історичний процес правового регулювання ОРД на колишніх імперських теренах у залежності від конкретних на той час умов розвитку суспільства.

На нашу думку, за таких підходів краще одлічувати правову регламентацію розшукової діяльності за перший («нелегітимний») період зі з'явлення нормативно-правових актів системного, а не фрагментарного регулювання майбутньої ОРД як складного правозастосовного явища, а саме – з появи Поліцейського Статуту 1782 року, яким уперше в історії передбачалося здійснення контролю за діяльністю суспільних організацій [13]. Цей статут поклав розподіл між судовою та слідчо-розшуковою гілками влади, тобто тоді законодавець віддав на відкуп поліції слідчо-розшукову діяльність (далі – СРД). Правова регламентація СРД (*аббревіатура нагадує сучасні НС(Р)Д — негласні слідчі (розшукові) дії*) практично не потерпіла суттєвих змін до прийняття у 1882 році «Положення о негласном полицейском надзоре» (*назви нормативно-правових документів на мові оригіналу*). У цьому документі негласний нагляд розглядався як спосіб попередження державних злочинів [14]. Прототипи сучасних регіональних оперативних підрозділів («сыскные отделения») почали з'являтися в імперії з 1908 року, з прийняттям закону «Об организации сысской части» (номер за пор. 30672).

Законодавець зазначив гласних штатних оперативних працівників («главные агенты») та негласних штатних і позаштатних працівників («сыщики», «шпионы») [15]. Історична цінність законодавчого акту 1908 р. полягає в тому, що тоді вперше було закладено "цеглинка" алгоритму здійснення заходів ОРД і порядку досудового розслідування в сьгоднішні основоположні оперативно-розшуковий та кримінальний процесуальний фундаменти — закони 1992 р. і 2012 р., відповідно. Наприклад, закон за пор. № 30672 зобов'язував тодішніх суб'єктів здійснювати виключно негласні розшукові заходи до моменту затримання осіб (*нагадує ведення оперативно-розшукових справ щодо інформації про осіб до встановлення та фіксації фактичних даних про їхні протиправні діяння*). Зі сторони прокурорів за діяльністю цих суб'єктів встановлювався «контроль» (*не нагляд*), існували прокурорські доручення та доручення судових слідчих на розшук безвісно зниклих осіб і злочинців тощо. На початку минулого століття через призму поліцейської практики розшукова робота трактувалась як складова тієї частини досудового дізнання, що була переважно спрямована на встановлення негласним шляхом осіб, які скоїли злочини, та пошук у революційно налаштованому середовищі активістів, що готували терористичні та інші небезпечні діяння щодо до устоїв імперії, і їхні зв'язки.

У перший рік більшовицької влади настанови царату перетворилися на практичну спадщину чекістської діяльності, в т. ч. деякий часовий відрізок цією владою використовувалося «Положение о контрразведывательных отделениях» 1911 року. Це положення та інші інструкції часів воєнного міністра В.О. Сухомлінова встановили правила реєстрації осіб (*оперативний облік*) та звітність із виконання кошторису; визначили поняття воєнного шпигунства, об'єм відомостей, що становлять предмет шпигунства, а також сформулювали завдання військової контррозвідки та її кінцеву мету – «привлечение к уголовной ответственности лиц, уличенных в шпионаже, либо прекращение их шпионской деятельности иными мерами» [16, с. 22]. Поліцейська підзаконна спадщина проти інакомислення та інших революційних загроз будувалася на поглядах практиків щодо захисту суспільства та держави в умовах крайньої необхідності. Такий підхід дозволяв поліцейським чинам на власний розсуд сприймати прописані відомчі інструкції щодо застосування методів і способів протидії цим загрозам, чим у 1917 році скористалися губернські комісари, які відповідали за відродження роботи «сыскных отделений». Хоча в поліцейських інструкціях останніх років царату і рекомендовано двояко, але на практиці їхні виконавці однаково спонукали об'єкти оперативної зацікавленості до здійснення протиправних вчинків, доводили до них дезінформаційні відомості, впроваджували в революційні осередки провокаторів для скоєння кримінального злочину і компрометування їх ватажків, розкладання цих осередків зсередини тощо.

Наприкінці 1917 р. та з початку 1918 р. підставами для здійснення розшукових заходів були лише «революційна свідомість» й різні тимчасові положення. Хоча вже з лютого 1918-го чекістським відомством приймається управлінське рішення на відновлення інституту конфіденційного співробітництва встановленням т.зв. внутрішнього агентурного спостереження в партіях та суспільних організаціях небільшовицької спрямованості, а також на особливо важливих об'єктах [17]. Під патронатом керуючої партії чекісти озброїлись підходом (раніше

апробованим царатом) щодо розшуку і боротьби з контрреволюцією за допомогою «негласної розвідки» та з використанням фікції як її знаряддя. Зазначений підхід протидії загрозам в умовах крайньої необхідності однаковим слогом прописувався як у закритих внутріпартійних бюлетенях, так і у відомчих розпорядженнях. Однак у 1923 році в кримінально-процесуальному законодавстві згадується про можливість негласної перевірки анонімних заяв, що в радянській передісторії сучасної ОРД було першою спробою її легітимізації [18]. Заслугує на увагу й те, що в чекістських розпорядчих документах до 1923 року слово «контррозвідка» взагалі не застосовується у контексті з виявленням, попередженням та припиненням шпигунства, бандитизму, спекуляції або службових злочинів [19].

З приходом більшовиків царські пріоритети захисту державності у правовому регулюванні ОРД зрушилися в бік класової боротьби, хоча технології поліцейських інструкцій щодо застосування агентурного апарату практично перекочували до чекістських закритих підзаконних актів, у т.ч. «Инструкции по учету и разработке антисоветских и контрреволюционных элементов» 1931 р. [20].

В наступне десятиліття відбувалася трансформація суб'єктів оперативно-розшукової діяльності в різні організаційні об'єднання. У цей час на увагу заслуговує прийнята в 1941 році постановою партійного керівництва «О разделении Наркомата внутренних дел на два наркомата», в якій відбивалися повноваження наркомату державної безпеки: ведення розвідувальної роботи за кордоном, боротьба з підіривною, шпигунською, диверсійною, терористичною діяльністю іноземних розвідок, *оперативна розробка* та ліквідація залишених осередків небільшовицьких партій, охорона вищих керівників країни [21]. До кінця часового відрізка сталінізму цілепокладанням ОРД було підпорядкування її регламентації цілям каральної політики держави, що в закритих відомчих документах знайшло остаточне закріплення у вигляді неправових положень (наприклад, у проведенні «актів покари») та ігноруванні на практиці нормативних актів щодо прокурорського нагляду за негласною роботою, зокрема, «оперативно-розшукними мерами органів дознання» [22].

Але, на наш погляд, з 1953 року саме з ліквідації «Особого Совещания при МВД» та чергового виокремлення органів держбезпеки із системи МВС (партійна постанова «Об органах МГБ» 1953 р.), тобто з організаційно-правового облаштування на підзаконному рівні двох суб'єктів ОРД і з'явилася (як правозастосовна діяльність) оперативно-розшукова діяльність органів державної безпеки (МДБ – КДБ при Раді Міністрів країни) та внутрішніх справ (МОГП – МВС). Тоді в органах держбезпеки *під ОРД розумілась та частина (сучасної для нас сьогодні) контррозвідувальної діяльності (КРД), яка стосувалась оперативної роботи, оперативної діяльності (ОД), а в органах охорони громадського порядку – система пошукових заходів із застосуванням негласних засобів та методів з метою запобігання і розкриття злочинів та розшуку злочинців* [23]. По суті з 50-х років розвивалися дві нормативно-правові відомчі платформи без втручання міжвідомчого (прокурорського) контролю за органами дізнання. Знаковими подіями для розвитку теорії ОРД на цьому часовому відрізку є прийняття в 1974 році в системі МВС настанови про агентурну роботу міліції та (1977 р.) в органах держбезпеки – інструкції про оперативний облік (ОО), яка практично не змінилася до кінця 80-х рр. [24]. У системі державної безпеки з'явилися так звані справи оперативного обліку [25, с. 80].

У межах радянського правозастосування *ОД визначалась як основний вид діяльності розвідувальних і контррозвідувальних апаратів* та регулювалася наступними нормами права: затвердженим ЦК КПРС «Положением о Комитете государственной безопасности при СМ СССР и его органах на местах» [26], указами Президії Верховної Ради та постановами Ради Міністрів СРСР, наказами, інструкціями та вказівками Голови КДБ. Конституція не згадувалась. Ці нормативно-правові акти визначали об'єкти, завдання, сили і засоби, форми та методи ОД. Контррозвідувальний словник 1972 р. зазначав, що оперативна діяльність спрямована на *отримання (переважно негласним шляхом) відомостей, які уявляли інтерес для органів держбезпеки й стосувалися фактів, подій, осіб та явищ, що пов'язані з «розвідувально-підіривною діяльністю супротивника»* (РПД) [25, с. 185–186]. Водночас ОД розглядалась як політичний, державний інструментарій впливу на події та осіб її силами і засобами за різними формами [25, с. 80–81].

З 1962 р., відповідно до ст. 29 «Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік» [12], закрита інструкція органів держбезпеки надавала оперативним підрозділам право здійснювати дізнання (*практики часто називали ці дії дослідною перевіркою*) з метою встановлення наявності підстав для порушення кримінальної справи шляхом *розпитування*, наведення довідок, отримання пояснень й заяв, вилучення документів, ініціювання перевірок, пошуку (в т.ч. оперативно-військового) на місцевості або в приміщеннях (*без проведення обшуку чи виїмок*) тощо [25, с. 94–95]. Тоді для досягнення віддачі від потенційної свідоцької бази оперативні працівники дуже часто прибігали до застосування такого поширеного інструменту впливу, яким слугувало попередження свідка щодо причетності до злочину у формі неповідомлення владі про це злочинне діяння [27].

Підсумуємо. У часовій відрізок започаткування екстраординарної науки (із середини 60-х рр. ХХ ст. до 1992 р.), коли крім ОРД ОВС проводилася ОД по напрямках розвідувальної роботи (політична розвідка (ПГУ КДБ) і військова розвідка (ГРУ ГШ ЗС) до 1991 р.) та контррозвідувальної роботи (включаючи т.зв. боротьбу з антирадянською діяльністю та ОРД як допоміжну частину дізнання), в парадигмі практики ОРД з'явився ще один її «моноліт» – ОРД КДБ. У системі МВС теорія ОРД виокремилася в самостійну галузь знань, залишаючись при цьому науковою спеціальністю криміналістики [9, с. 478].

На думку професора В.А. Некрасова, в радянський період, крім ОРД МВС і ОРД КДБ, третю школу теорії оперативно-розшукової діяльності організували представники криміналістичної науки (ОРД як спосіб розкриття й розслідування злочинів прихованими методами), а в відомчій школі КДБ під ОРД «<...> малася на увазі контррозвідувальна діяльність, що розширено тлумачилася <...>» [28, с. 332].

Так чи інакше: завдяки законодавцю («Основам кримінального судочинства ...» 1958 р.) та політичній кон'юктурі 60–80-х рр. ХХ ст. було народжене нове (на відміну від боротьби) цілепокладання ОРД – забезпечення безпеки держави (*пізніше – ще й людини*), що перетворювало суто антикримінальну діяльність в іншу субстанцію, хоча застосовувався той же інструментарій, передусім конфіденційне співробітництво та оперативно-технічні засоби для упереджувального впливу на зовнішні підіривні прояви.

У контексті наведеного дійсно слушним є висновок професора М.О. Шілина про те, що *в інтересах забезпечення безпеки держави ОД повинна мати переважно превентивний характер, а не здійснюватися за наявності складу злочину чи факту початку кримінального провадження* [29].

Ось ця «преважність» і сьогодні присутня для оперативних підрозділів Служби безпеки України у вигляді завдання законодавця: *пошук і фіксація фактичних даних про «розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави»* [10].

Однак яке сучасне доктринальне розуміння відомчих вчених про сутність і зміст ОРД СБ України, що з 1992 р. сфокусоване у згаданій нормі-дефініції: «<...> система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів»? [10].

Автор не знайшов наукового визначення ОРД СБ України у відкритій спеціальній науковій літературі сучасного періоду побудови національної спецслужби. Але важко не погодитись з думкою І.Р. Шинкаренка про те, що «прийняття КПК 2012 року визначило початок періоду, який, за класифікацією Т. Куна, має назву «наукова революція» – формування нової парадигми» [8, с. 479]. Колеги з інших силових структур України подають приклад дослідження «білих плям» теорії та практики відомчих ОРД у відкритому доступі.

У контексті зазначеного заслуговує на увагу революційний підхід Ю.О. Найдзон щодо докторального осмислення у відкритих джерелах сутності та змісту ОД як наукової категорії теорії ОРД та КРД: вона притаманна державним органам, що мають статус правоохоронних чи спецслужб, а негласність визначається її сутністю [30].

Дійсно, негласність є сутнісною властивістю ОРД. Без неї сутність оперативно-розшукової діяльності зміниться і за рахунок однієї гласності перетвориться на щось інше. Наприклад, на дії згаданої «революційної свідомості». Але в оперативно-розшуковій нормі-дефініції означена діяльність є, передусім, системою «гласних і негласних» заходів. Нормативний припис передбачає дві форми відбивання змісту ОРД – гласну та негласну як взаємодоповнюючий спосіб її існування. Тобто здійснення ОРД відбувається не просто гласно і негласно, а саме в гласній та негласній формах.

Висновки. В епоху царату існувала розшукова діяльність (робота) та в радянські часи – спеціальна (більш розповсюджено – оперативна) або яка завгодно інша діяльність, але оперативно-розшукової діяльності органів держбезпеки тоді не існувало аж до часу наповнення цієї прихованої від широкого загалу антикримінальної діяльності новим цілепокладанням – забезпеченням безпеки людини, суспільства і держави.

Сьогоднішня ОРД СБ України є похідною ОД, як і КРД. Остання та ОРД є суміжними видами професійної, правозастосовної, юридичної, державної діяльності.

Компонентами змісту сучасної ОРД СБ України як юридичної діяльності є: внутрішньо властивий національній спецслужбі «моноліт» – напрямок її діяльності; суб'єкт ОРД (оперативний підрозділ Служби та похідні категорії від нього: конфідент, надглядаючий прокурор за заходами ОРД та ін.); розмежування між практичними підрозділами роботи з пошуку й виявлення

ознак готування злочинів (проти основ національної безпеки України та встановленого порядку поведінки з інформацією з обмеженим доступом; злочинів терористичної спрямованості; кіберзлочинів на шкоду державним електронним інформаційним ресурсам та об'єктам критичної інформаційної інфраструктури); матеріально-технічні, інформаційно-аналітичні та інші засоби, що забезпечують нормальне функціонування ОРД; мета; завдання; об'єкти спрямувань; правовідносини ОРД СБ України; юридично значимі процеси й процедури (наприклад, кримінально-розшуковий, адміністративне оперативно-процедурне провадження, процесуально-правові процедури), оперативно-розшукове мистецтво тощо.

Історіографічний екскурс наочно засвідчив, що компоненти змісту *негласної розшукової діяльності органів держбезпеки (прототипу сучасної ОРД СБ України)* як соціального явища та виду державної юридичної діяльності *завжди змінювалася під впливом соціально-політичних умов.*

При цьому арсенал наявних у неї сил та знарядь спрямовувався по двох напрямках, а саме: на захист владних інститутів та інших важливих об'єктів від внутрішніх загроз у суспільстві та зовнішніх загроз державі, які надходили від іноземних суб'єктів.

Зважаючи на викладене, можемо констатувати, що квінтесенцією сучасної ОРД як соціального явища є забезпечення захищеності інтересів людини, суспільства і держави визначеними законодавцем силами, засобами, методами та іншими можливостями *за умови створення незалежного від виконавчої влади механізму зовнішнього контролю над ОРД на законодавчому рівні.* Саме така ОРД СБ України не буде відбиватися з напругою основних прав і свобод у Хартії Європейського Союзу.

Література:

1. Аналітично-довідкові матеріали за результатами здійснення Комплексного огляду у Службі безпеки України як складової сектору безпеки держави / Служба безпеки України. URL: http://ssu.kmu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?sessionId=2FBVCEA150213F5B2929387F96B5DAEC.app2?art_id=57985&cat_id=57648 (дата звернення: 04.03.2018).
2. Кун Т. Структура наукових революцій. Москва, 1977. 300 с.
3. Мусієнко І.І., Фастовець В.А. Основні напрями розвитку Служби безпеки України у загальнодержавних стратегічних документах: проблемні моменти. Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: праці міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листопада 2017 р.). Київ, 2017. Т. 1. С. 292–293.
4. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. Москва: Республика, 2001. 719 с.
5. Шумилова А.Ю. Оперативно-розыскная наука в Российской Федерации: монография; под ред. А.Ю. Шумилова. Москва: Издательский дом Шумиловой И.И., 2013. Т. 1. 456 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків, 2012. Т. 1. 877 с.
7. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 27. Ст. 382.
8. Мусієнко І.І. Проблемні аспекти оперативно-розшукової діяльності у світлі положень кримінального процесуального кодексу України. Проблеми законності. 2013. Вип. 121. С. 173–183.
9. Шинкаренко І.Р. Теоретико-правові передумови та закономірності формування парадигми оперативно-розшукової діяльності на різних етапах історичного розвитку Української держави. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 474–483.

10. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII / Верховна Рада. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
11. Об утверждении основ уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик: Закон СРСР від 25.12.1958 р. № 1934-XII. URL: <http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sss6066.htm> (дата звернення: 04.03.2018).
12. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон Української РСР від 28.12.1960 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05/ed19601228/page2> (дата звернення: 04.03.2018).
13. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1773–1785. (1782). Законы 27224–28609. URL: http://nlr.ru/e-res/law_r/search.php?regim=4&page=448&part=1775 (дата звернення: 04.03.2018).
14. Положение о негласном полицейском надзоре: основы орд лекции / Урал. гос. юр. ун-т. URL: <https://studfiles.net/preview/2042383/page:26/> (дата звернення: 04.03.2018).
15. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1881–1913. (1908). Законы 29944–31329. URL: http://nlr.ru/e-res/law_r/search.php?regim=4&page=448&part=1885 (дата звернення: 04.03.2018).
16. Шаваев А.Г. История военной контрразведки СМЕРШ. СПб.: Питер. 2018. 672 с.
17. Из истории Всероссийской Чрезвычайной комиссии. 1917–1921 гг. Сборник документов. Москва: Госполитиздат. 1958. С. 78–79.
18. Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик: науч.-практ. коммент. / под ред. Г.Н. Александрова, Г.Н. Миньковского, С.Г. Новикова. Москва: Госюриздат. 1961. С. 190.
19. Дорошенко И.А., Коровин В.В. Полвека служения Родине. Москва: ВШ МООП СССР, 1967. 86 с.
20. Тепляков А.Г. Агентурно-оперативная деятельность. Машина террора: ОГПУ-НКВД Сибири в 1929–1941 гг. URL: <http://www.memorial.krsk.ru/Articles/2008Teplakov/02.htm> (дата звернення: 04.03.2018).
21. Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Накануне (1 января – 21 июня 1941 года). Москва: АО Книга и бизнес. 1995. С. 24.
22. Положения про судоустрій УСРР. Постанова ВУЦВК'у від 23.10.1925 р. Про слідчих. Поділ V. Про Державну прокуратуру. Поділ VI. Про слідчих. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP250018.html (дата звернення: 04.03.2018).
23. Оперативно-розсыкная деятельность органов охраны общественного порядка: учебник. Москва: ВШ МООП СССР, 1966. 364 с.
24. Федоров А.В., Шахматов А.В. Правовое регулирование содействия граждан органам, осуществляющим оперативно-розсыкную деятельность / под ред. А.В. Федорова, А.В. Шахматова. СПб.: Юридический центр Пресс, 2005. С. 16.
25. Контрразведывательный словарь.
26. URL: http://genocid.lt/KGB/ci_dictionary.pdf (дата звернення: 04.03.2018).
27. Положение о Комитете государственной безопасности при СМ СССР и его органах на местах. URL: <https://ru.wikisource.org/wiki/> (дата звернення: 04.03.2018).
28. Кудин Ф.М. Производные доказательства и их источники в советском уголовном процессе: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Свердловск, 1967. 295 с. URL: <https://dlib.rsl.ru/viewer/01005013206#?page=1> (дата звернення: 04.03.2018).
29. Некрасов В.А. Формування нової парадигми оперативно-розшукової діяльності на основі стратегії забезпечення економічної безпеки країни. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична. 2014. Вип. 2. С. 327–343.
30. Шилін М.О. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового кримінального процесуального кодексу України. Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. URL: http://www/nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Vnapu/2013_1/09Shilin.pdf (дата звернення: 04.03.2018).
31. Найдьон Ю.О. Теоретико-правові засади визначення оперативної діяльності Служби безпеки України. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 9. С. 202–206. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/42.pdf> (дата звернення: 04.03.2018).

Кущий М. С. Предметно-практические очертания парадигмы оперативно-розсыкной деятельности на евроинтеграционном пути национальной спецслужбы

Аннотация. В статье раскрываются некоторые предметно-практические проблемы осмысления по усовершенствованию оперативно-розсыкного законодательства Украины. Статья является комплексным исследованием теоретических, методологических и практических основ оперативно-розсыкной деятельности Службы безопасности Украины как составной части обеспечения безопасности человека, общества и государства. Автор сформулировал и обосновал концептуально важные для оперативно-розсыкной теории и практики обеспечения государственной безопасности Украины понятия и выводы, которые отличаются от принятых в теории ранее. В частности, с позиций исторического и практического подходов сформулировано понимание оперативно-розсыкной деятельности спецслужбы как феномена юридической деятельности, направленного на защиту основ государственной безопасности. Установлено, что согласно субъект-объектных отношений оперативно-розсыкная деятельность Службы безопасности Украины трансформируется в различные организационные формы.

Ключевые слова: оперативно-розсыкная деятельность, организационная форма, оперативная деятельность, контрразведывательная деятельность, спецслужба, негласность, Служба безопасности Украины.

Kutsii M. The subject and practical outlines of paradigm of operational search activities on the eurointegration way of the national special service

Summary. The article considers the problems of subject and practical reflection aimed at improving of Ukrainian legislation on operational search activities. The article is the comprehensive study of theoretical, methodological and practical principles of operational investigative activity of the Security Service of Ukraine as a component of ensuring of human, society and state security. The author formulates and substantiates a number of conceptually important for the operational investigative activity theory and practice of ensuring state security of Ukraine concepts and conclusions that are different from commitments as before. In particular from the point of view of the historical and practical approaches of the operational investigative activity understanding of the special service, formulated from the standpoint as a phenomenon of a judicial type of activity, aimed to the protecting of a national security foundations. It has been established that the operational investigative activity of the SBU, in accordance of subject-object relations is transformed to specific organization forms of the operational investigative activity.

Key words: operative-searching activity, organizational form, operative activity, counterintelligence activity, intelligence, unaccountably, Security Service of Ukraine.